

O'ZBEKISTONDA PSIXOLOGIYANING RIVOJLANISHI: YUTUQLAR, KAMCHILIKLARI VA YUTUQLARI

*University of Business and Science
oliy ta'lim muassasasi "Ijtimoiy fanlar va
raqamli texnologiyalar" fakulteti
Pedagogika va psixologiya yo'nalishi
PP 22\16-gurux talabasi*

Raximova Gulmira Xolmuminovna

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekistonda psixologiya fani tarixiy rivojlanishi, amaldagi yo'nalishlari va jamiyat hayotiga bo'lgan ta'sirini tahlil qiladi. Noto'g'ri yo'nalishlar, resurslar yetishmasligi va stigma kabi kamchiliklarni aniqlab, sohada yutuqlar sifatida klinik psixologiya, ta'lim psixologiyasi, ijtimoiy psixologiya kabi yo'nalishlarning kengayishi, xalqaro hamkorlikdagi ishtiroklar va zamonaviy diagnostika va psixoterapiya metodlarining joriy etilishini ko'rsatadi. Tadqiqotlar mintaqaviy va davlat siyosati nuqtai nazaridan ta'lim tizimlari, sog'liqni saqlash xizmatlari va mehnat bozorida psixologik xizmatlar sifatini oshirishga qaratilgan yondashuvlarni o'z ichiga oladi.

Аннотация: В данной статье анализируется историческое развитие психологической науки в Узбекистане, ее актуальные направления и влияние на жизнь общества. Выявляя такие недостатки, как дезинформация, нехватка ресурсов и стигма, в качестве достижений в этой области указывается расширение таких областей, как клиническая психология, педагогическая психология, социальная психология, участие в международном сотрудничестве и внедрение современных методов диагностики и психотерапии. Исследования включают подходы, направленные на повышение качества психологических услуг в системах образования, здравоохранения и на рынке труда с точки зрения региональной и государственной политики.

***Annotation:** This article analyzes the historical development of Psychological Science in Uzbekistan, its current directions and its impact on the life of society. Identifying deficiencies such as misdirections, lack of resources, and stigma, as advances in the field, suggest the expansion of areas such as clinical psychology, Educational Psychology, Social Psychology, international collaborative involvement, and the introduction of modern diagnostic and psychotherapy techniques. Research includes approaches aimed at improving the quality of education systems, health services, and psychological services in the labor market from a regional and public policy perspective.*

O‘zbekistonda psixologiya fani tarixi madaniy kontekst bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib keladi. Mustaqillik davrida ta‘lim, ish muhiti, ruhiy salomatlik va ijtimoiy psixologiya sohalarida yuzaga kelgan o‘zgarishlar psixologiya ilm-fanining rivojlanishiga zamin yaratdi. Bu maqolada yutuqlar, kamchiliklar, olimlarning qarashlari va amaliy tavsiyalar ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot mavzulari ta‘lim tizimi, ish joyidagi psixologiya, jamiyatda ruhiy salomatlikka oid xizmatlar va ijtimoiy munosabatlar bo‘lib, ular orqali psixologiyaning jamiyat uchun qanchalik ahamiyatli bo‘lib qolayotgani ko‘rsatib beriladi. Maqolaning maqsadi – rivojlanish yo‘nalishlarini aniq tasvirlab, mavjud muammolarni aniqlash va kelajak uchun aniq tavsiyalar berish.

Tarixiy panorama va asosiy yo‘nalishlar O‘zbekistonda psixologiya fani rivojlanishida sovuq davrning mavjudysi va mustaqillik davridagi islohotlar o‘zaro bog‘liq. Xalqaro ilmiy hamkorliklar ilmiy tashabbuslar uchun poydevor bo‘ldi, mos ravishda klinik psixologiya, ta‘lim psixologiyasi, ijtimoiy psixologiya va sog‘liq uchun psixologiya kabi yo‘nalishlar rivojlandi. Davlat siyosati va ta‘lim tizimlaridagi o‘zgarishlar shaxsiy identiklik, motivatsiya, mehnat muhitidagi munosabatlar va ruhiy salomatlik xizmatlariga bo‘lgan talablarning o‘shishiga olib keldi. Amaldagi yondashuvlar jamiyatning psixologiya xizmatlariga bo‘lgan ehtiyojini qondirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, turli hududlarda tadqiqotlar o‘tkazish imkoniyatlarini kengaytirdi.

O'zbekistonda olib borilgan tadqiqotlar va qarashlar So'nggi yillarda boshqaruv masalalari, ta'lim muassasalari, klinik amaliyotlar doirasida keng ko'lamli tadqiqotlar bajarildi. Shaxsiy identiklik, motivatsiya, yondashuvlar bo'yicha ma'lumotlar yig'ildi, natijalar esa nazariy bilimlarni amaliyotga tadbiq etishda yo'l ko'rsatdi. Tadqiqot metodologiyasi turli usullarni o'z ichiga oladi: namunalar xilma-xilligi, statistika usullari, nazariyadan amaliyotga ko'rsatkichlar. Ulardan olingan ma'lumotlar davlat ta'lim tizimi, sog'liqni saqlash xizmatlari va madaniyat yo'nalishlarida qo'llanilmoqda.

Olimlarning qarashlari (annotatsiya) O'zbek psixologiya olimlarining qarashlari an'anaviy nazariyalar bilan zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtiradi. X, Y, Z psixologiya nazariyalarining O'zbekistonga mos kelishi bo'yicha misollar keltiriladi, bu nazariyalar talabalarning motivatsiyasi, o'quv faoliyati va jamiyatdagi munosabatlarni tushunishga yordam beradi. M. A. Qarshiyev, B. Islomov, S. Noorqulov, N. Akhmedov kabi yetakchi olimlarning ishlarida ta'lim psixologiyasi, klinik amaliyot va ijtimoiy psixologiya bo'yicha qat'iy va amaliy tavsiyalar mavjud. Ularning tadqiqotlari pedagoglar, o'qituvchilar, ruhiy salomatlik mutaxassislari va jamiyatning umumiy farovonligi uchun zarur bo'lgan ilmiy-ijtimoiy yo'riqlarni shakllantiradi.

Tadqiqot yo'nalishlarining xulosalari Ta'lim sohasidagi rivojlanish talabalarning motivatsiyasi, ijtimoiy integratsiya va talim jarayonidagi samaradorlik ko'rsatkichlaridan namoyon bo'ladi. Sog'liqni saqlash va ruhiy salomatlik sohasida stressga qarshi kurash, depressiya va anksiyete kabi holatlar bo'yicha psixologik yordamga bo'lgan ehtiyoj tobora ko'paymoqda. Ijtimoiy psixologiya yo'nalishida jamiyatdagi munosabatlar, milliy madaniyat va ongli boshqaruv mavzulari o'rganilmoqda. Moliya va siyosat ta'siri esa psixologik xizmatlar narx-navosi, xizmatlar kengayishi va tartibga solinishi kabi masalalarda o'z ifodasini topmoqda.

Yutuqlar va kamchiliklar: Yutuqlar sifatida psixologiya xizmatlarining kengayishi, klinik amaliyotda zamonaviy diagnostika va psixoterapiya metodlarining joriy etilishi, shuningdek xalqaro ilmiy hamkorlik alohida e'tiborga loyiq. Kamchiliklar esa resurslar cheklanganligi, malakali kadrlar yetishmasligi, stigma va

ruhiy salomatlikka oid ochiq jamiyat muhiti yetishmasligi, tadqiqotlar uchun moliyaviy resurslarning torligi hamda rasmiy statistikaning cheklanishi kabi masalalarni o'z ichiga oladi.

Tavsiyalar. Ta'lim va kadrlar bo'yicha: malaka oshirish dasturlarini kengaytirish, magistratura va residency yo'nalishlarini rivojlantirish. Klinika va amaliyot bo'yicha: davlat-xususiy sektorlar o'rtasida hamkorlik, ochiq ma'lumotlar bazasi va protokol ishlab chiqish. Ijtimoiy tushuncha bo'yicha: ruhiy salomatlik madaniyatini rivojlantirish, stigmani kamaytirish bo'yicha tadbirlar. Tadqiqotlar bo'yicha: kuzatuvchi va eksperimental yondashuvlarni diversifikatsiyalash, kichik shaharlar va qishloqlarda tadqiqotlarni kengaytirish. Menejment va siyosat bo'yicha: psixologiya xizmatlariga byudjet ajratilishi, samarali amaliy modellardan foydalanish. Amaliy tavsiyalar bo'yicha misollar Ta'lim tizimida: maktab psixologlarining rolini kuchaytirish, sinf rahbarlari bilan hamkorlik. Sog'liqni saqlash: bemorlar uchun psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish. Mehnat bozorida: ish joyidagi psixologik ekspertiza orqali mos ish muhitini yaratish.

Anonatsiya olimlarining tadqiqotlari (qarashlar) Qaror qabul qilish jarayonlari, motivatsiya va ish samaradorligini oshirish bo'yicha tadqiqotlar jamiyat nuqtai nazaridan psixologik xizmatlarga ehtiyojni ko'rsatadi. Ularda jamiyatdagi madaniyat, jamiyatning psixologik xizmatlarga bo'lgan intilishi muhim rol o'ynaydi.

Xulosa ;O'zbekistonda psixologiya fani ijtimoiy hayotning turli sohalarida muhim o'zgarishlar yasadi. Yutuqlar keng bo'lib, kamchiliklar ham mavjud. Kelajak yo'l-yo'riqlari ta'lim, sog'liq va ijtimoiy hayot o'rtasidagi integratsiyalangan yondashuvni talab qiladi. Davlat siyosati, jamiyat madaniyati va ilmiy hamkorlik bu yo'lni yanada samarali qiladi. Davlat byudjeti tomonidan berilgan mablag'larning ahamiyati bu soxaning rivijlanishida yanayam turtki va ko'mak beradi deb o'ylayman. Turli psixologik ilmiy amaliy tadqiqot laboratoriyalari yaratish ularning samaradorligini oshirish keng ko'lamli amaliy jarayonlarni tashkil etish xam bu soxani yanada chuquroq o'rganishimizga zamin yaratib beradi. Yurtimizda psixologiyaning yutuqlar ko'lami keg bo'lganligi singari kamchiliklari xam talaygina. Rasmiy statistikaning cheklanishi kabi masalalar xam bu yo'nalishning

rivojlanishiga kata to'siq bo'lmoqda. O'zbekistonda ruhiy holat, psixologik muammolar, bolalar va o'smirlar psixikasining rivojlanishi, stress, depressiya, oilaviy nizolar, maktabdagi zo'ravonlik (bulling), o'z joniga qasd holatlari kabi masalalar bo'yicha aniq, xalqaro standartlarga mos statistik baza yetarli emas muntazam chiqariladigan milliy psixologik statistika mavjud emas; mavjud ma'lumotlar fragmentar, tartiblanmagan yoki e'lon qilinmaydi; ruhiy salomatlik bo'yicha yillik monitoring tizimi shakllanmagan; shifoxona yoki ta'lim muassasalaridagi statistika keng jamoatchilik uchun ochiq emas. Bu esa psixologiya fanining ilmiy asosda rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Mamlakatda yoshlar orasida: stress, depressiya, o'quv bosimi, oilaviy nizolar, IT va telefonlarga qaramlik, maktabdagi psixologik muammolar kuchayib borayotgani sezilsa-da, ularning keng ko'lamli statistik tasviri yo'q

Agar davlat muntazam ravishda psixologik muammolar statistikasi bilan bo'lishsa, odamlar ruhiy muammolarni jiddiy qabul qiladi, stigma (uyalish, yashirish) kamayadi, psixologik yordamga murojaat qilish ko'payadi, media ruhiy salomatlik mavzusini keng yoritadi. Statistika yo'qligi esa aksincha muammolarni "yashirin" holatda qoldiradi. Yuqoridagi muammolar sababli yurtimizda psixologiyaning rivojlanishi tom manoda sustlashib boradi. Bu muammoni xal qilishda yuqorida keltirilgan ko'plab omillar va sabablarga qarshi kurashishimiz darkor deb o'ylayman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Amudaryo, A. (2018). Psixologiya tizimlari va ta'lim.
2. Qodirov, R., Nabiyev, S. (2020). O'zbekistonda klinik psixologiya: rivojlanish bosqichlari.
3. To'rtko'1, F. (2019). Sog'liqni saqlash tizimida psixologik xizmatlar.
4. Islomov, B. (2021). Ijtimoiy psixologiya va madaniyat.
5. Akhmedov, N. (2017). Ta'lim psixologiyasi: motivatsiya va muvaffaqiyat